

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. НА ГОДИНУ, 32 НА ПО ГОДИНЕ.

ГОДИНА

6
1869

ВОЈИН

БРОЈ

7
1. Марта.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Мисли о изменама у новој тактици. — Новине и ситнине. —

Мисли о изменама у новој тактици.

НА ПИСАО

К

ПРЕВЕО С ФРАНЦУСКОГ

Капетан Љ. Ивановић.

(Наставак.)

И Шведска се одчести наоружа са овим новим оружјем, остале велике силе неусвојише га. Да ли се затезаше због силних трошкова; или, што јошт сумњаше о полезности његовој? писац неуме да каже.

Скорашњи, а може бити да се може рећи здраво скорашњи рат у Немачкој, због чега је немогуће оценити га добро у свој његовој подробности, дело је неоспорно знаменито како у политичком тако и у војном погледу. Међутим посмотримо неке догађаје који се у овоме рату догодише.

Аустријанци у рату 1859 године трпеше највише од жестоки напада француски бајонетом. Зато

Уз овај број иде и један лист са сликама.

они у рату данском, толико на бајонет полагаше да скоро никакву пажњу необратише на оружје Прајза поред којих се за исту ствар борише; ето зашто они у последњем рату немадоше једне једине пушке, острагуше. Стратигијски, они се бранише у Ческој, тактички, у самој борби најчешће нападаше. Ово начело најстрожије извршивано мораде зло упливисати војску и учинити да се знатан део поверења, које иначе нападни начин борења улива, изгуби. Заповести да се одступа, које непрестано од главно командујућег долазише протумачи трупа као страх те се и она обезкуражи. Кад пак ово уђе једном у трупу, распростире се с таквом брзином на целу војску, с каквом се неразвија ни једна најопаснија епидемија на свету.

Видесмо Аустријанце у више ратова и тучоше се заиста храбро. Прајзи немађаху тих прилика, али њихови официри од највећег старешине до батаљонског команданта и даље учаху се непрекидно за време мира како ће водити своје трупе по разном земљишту. У својим догоровањима гди непрекидно маневроваше добише они поуздања у себе саме, што изазва предузимљивост (initiative) која тако често води победи. Прајзи неоспорно бијаху бољи у маневровањима од својих противника. Правила екзерцирна код Аустријанаца сачувала су старе ворме; батаљони и чете стројише се у колоне и у овом се строју борише. Аустријанци неизгубише много људства због тачног гађања прајске војске, него због брзог пуњења и пуцања гди свако зрно на известном одстојању потреби неког у маси нападајући колона, те тако напади Аустријанаца ретко

успеваше. На даљем одстојању, прајска пушка не сметаше ништа Аустријским колонама да напредују, али чим се примакоше на кратка одстојања положајима, у којима их Прајзи мирно чекаше, беху густом и упропашћавајућом ватром из новог оружија заустављени.

Шта се с овим доказује, него да је победа онамо гди је веће морално поверење. Прајзи вероваше у надмашност свога оружја те отуд осигурани држаху се чврсто. У Дисциплини тако бијаху очеличени, да официри причаху војнику да је успех у борби извештан због што му је оружије боље од противниковог, и војник то савршено вероваше.

Историја нам показује више овакових примера: колики уплив има дисциплина, па на жалост опет се за време мира необраћа на ово она пажња која би требала да буде. Напоменимо овди војску војводе Велингтона, која се у танке линије стројаше, али која беше прва на свету у дисциплини. Војска ова немадијаше пушака острагуша, никаквог бојног материјала бољег од противниковог, па опет колоне француске, од дугог времена научене да су победоносне, немогоше јој ништа; напротив често бијаху поражене, као што је то било у Талавери.

Успеси прајске војске у последњем рату учинише те све европске државе почеше да наоружавају пешадију са острагушама. Намера беше да се умали ако не и совршено уклони надмоћност прајске пешадије над осталима, која надмоћност долазаше од новог наоружања.

Свак дакле тражаше да што пре набави оружије одприлике истог система, а ако је могуће и

боље. Него нека се незаборави ово: најбољи, најсавршенији систем, којим се неуме као што треба да служи, није и неће никад ништа друго да буде него просто идеја на хартији стављена.

Шта дакле треба чинити те да ново наоружање пешадије буде од истините а не уображене користи? Прво је и најглавније то: да војника добро изучимо, да га у дисциплини учврстимо, те да он сам у себи има поуздања које ће растити постепено његовом војничком васпитавању. Затим треба преиначити тактику тако, да главнокомандујући, принуђен околностима да изгуби доста људи те да, може у датом магновењу победити, може опет радити по оном благородном осећању човечанском „да је позват да чува људе.“

Строј дакле треба да буде у будуће такав те да људи много нетрпе пре него што допру до неког одстојања до непријатеља, гди да му могу показати своје јунаштво и вештину.

II.

Пошто смо овако ушли у ствар, пређимо сада на то да видимо, које су по моме мишљењу промене најнуждније и најглавније у тактици данашњој. Нећу да описујем овде у подробности маневре полка и батаљона, него ћу само да покажем уобште а јасно колико ми је могуће, промене које ми се чине прекопотребне. Маневре које ћу да опишем нису прописане у шведским екзерцирним правилима, него неке су од њих пробане у последњим логоровањима, неке пак стоје у додатцима правила. Претресање узрока ових маневара нових биће такође наш предмет у овом делцету.

Војске, које ће се у будуће сударати на бојним пољима, биће сасвим или у већој чести наоружане острагушама. Далеко терање и брзина пуцања учиниће може бити, да се поврати начин борења, који нам историја ратна показује. т. ј. стројење пешадије у дугачке линије у којима се пушварају противници једно извостно време а без икаквог резултата; јер да се с једне стране користи од далеког ношења пушке, а с друге да се сачува од опасног дејства истог оружја на кратком одстојању, почеће се пушкарати на здраво далеком одстојању; па почем је линија и с' једне и с' друге стране употребљена као строј који подаје да се највиши степен ватре достигне, то ће, због њене мале дубине, дејство бити врло слабо. Истина да ватра окуражи војску у толико више што је ова млађа али се тиме истроши узалуд муниција, а с потрошком муниције одлази и поуздање у себе самог, тако да се ово с последњим метком угаси.

Прећи одма од пуцања на далеком остојању, у напад ладним оружјем посве је немогућно. Искуство је показало да за време ове маневре, туча која из острагуша падаше, поништи највећи део нападне трупе тако да кад треба грунути о прса непријатељева, трупа немадијаше никакве снаге. Сљедство дакле далеког данашњег ношења оружја биће то да треба остати онди гди се је ко наместио, или одступити. Пређе дугачке пешадиске линије пушкараше се такође, они на кратком одстојању, јер гладке пушке далеко неношаху, онда могаше храбрији и отважнији да пређе брзо у напад и да успје.

Унапредак, да би се избегло бесполезно пушкарање тражиће се да се под ватром приближи постепено свом противнику, те да се борба бајонетом оконча.

Јасно је да ће се нападни маршеви покрити ватром стрелаца, него ће требати да се трупе у колонама чувају од дубоког строја, и то постепено приближавању стрелцима, јер што се више у дубљину стерају, у толико се мање ватре има на расположењу. Ако се потреба покаже, да се марширајућа колона заустави па и више пута и то под ватром непријатељевом, треба одма постројити линију и ватром одговорити. Престројење пак под ватром непр. и пређе бјеше ужасно по пешадију, а нарочито сада када су острагуше у употребењу; терен неће увек бити такав да се трупа при престројењу може да прикрије, а мора се и то предпоставити да ће вешт противник чинити све да престројење буде под најужаснијом ватром његовом. Па и после, пошто је престројење извршено како да се напред иде? Треба ли за ове прилике укинути колоне; треба ли их заменити линијом? Не, јер марширање линијом, нарочито са јаким батаљонима, какви су данас, врло је лагано, заморавајуће и тешко да се ред одржи; може бити да ће при овом маршу нужно бити мењати правац, стројити кару, може бити да ће се наићи на пречаге и т. д. а за цело свак зна како су све ове ствари тешке и како се полагано извршују ако се са линијом маршира.

Преломимо дакле линију батаљона! Нека су одма за стрелцима две чете у линији са великим растојањем једна од друге, две друге чете, постро-

јене као и прве, нека су иза празног простора први двеју. Овакав строј нема дубљине, па дакле ни дејство ватре непријатељеве неће бити опасно, а сужење фронта учиниће те ће се лакше карширати и у овоме ред боље одржавати. Круг или кара четна постројиће се лако у овоме поредку, а ако се потреба укаже да се фронт целог батаљона построји, онда позадне чете ступају у међупростор предњих чета. Ако се команданту батаљона учини, да је потребно из танког у густо строј да пређе ондак ће позадне чете: лева левој а десна десној приступити, те тако ће се добити две дивизијонске колоне с фронтом двоструким од обичне густе колоне, а у дубљини доста јаке за одпор, неподјући ипак доста масе те да зрна непријатељских топова могу велике штете чинити.

Стрелци.

4. чета1. чета3. чета2. чета

Узевши да су у бригади два полка, батаљони једног полка постављени махматно образоваће прву линију; батаљони другог полка поставиће се у дивизијонским, горереченим колонама позади међу простора прве линије:

Стрелци.

2. Б.1. Б.4. Б.3. Б.

Оваквим начином неће сви батаљони бригаде бити у чете раштркани; половина бригадне снаге,

биће више концентрована и дакле више у руци заповедника те да овај може да одбије било какав крилни напад било да помогне трупама у првој линији да фронтални напад одбију. Заодења која би требало да се изврше са овим колонама чиниће се по средини, те да се тако што брже могуће изврше; дакле чиниће полубатаљони а не цео батаљон, те ће се тако више од пола времена уштедити:

4	1	
4	2	1
3	2	2

Пазиће се да одстојање између предњих и задњих чета буде толико велико да једна другој при овим движењима несметају.

Овим начином радећи са колоном која је тако постројена, лако је напасти непријатеља с крила, а ово су напади који највише подпомажу трупе које су већ ангажоване у борбу. Редко је да противник који озбиљно напада сачува ред и поредак који су неоспорно потребни те да се нека маневра изврши; он ће дакле тешко моћи да чува своја крила бар с трупом са којом напада. Незабора-вимо ни ми сами ту важну околност, и кад нападамо н. пр. са водовима у линији, треба да смо готови да крила покријемо било стрелцима у трупе или у ланцу, како прилика буде захтевала.

Вратимо се на шахматни поредак чета; поред осталог поредак је овај и за то подесан, што се има више ватре него ни од саме линије. Психолошки је осведочено, да трупа ступа напред с више поуздања, кад има да се ватри противничкој од њене

стране одговара. У овоме дакле шахматноме поредку ово се може да постигне; ако н. пр. две чете једна за другом постављене, дакле у колони, ступају напред до стрељачког низа, тражећи да ту ватру увеличају две друге чете, затим ступаће напред под заштитом ватре стрелаца и прва двеју чета, проћи ће стрељачку линију, и ангажоваће борбу даље подпомогнуте стрелцима који ји сљедују. Овим начином, приближивамо се противнику: било да се зауставимо и ватром борбу продужимо, било ако је одстојање на коме смо од њега повољно, да га нападнемо са бајонетом имајући за подпору две прве чете које су овако из борбе извучене.

Служећи се овим начином, т. ј. борећи се алтернативно час једном час другом половином батаљона, нећемо ни једног магновења остати а да непријатељевој ватри ватром неодговоримо, притом добићемо увек све више и више терена за себе. Трупа, наступајући, употребиће своју ватру, без да се може да ода бесплатном а непрекидном пушкарању, а старешине имаће и времена и средства да поврате мир и поредак у редовима, што је могуће нарочито у чегама које су остале у другој линији пошто су биле првима четама од борбе ослобођене.

Баш и ако овај тактички поредак, који горе показасмо, подаје ту корист, да батаљон може наступати без да ватру прекида, и да је потоме поредак овај за напад, нећемо никако да режнемо да је исти поредак подесан за какав енергички напад, нарочито ако је противник упоран и чврсто држи положај на коме је. У оваквим случајима, батаљони у дру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

гој линији, постројени у двоструке дивизијонске колоне, извршиће напад пролазећи кроз међу просторе батаљона прве линије, који ће за тај случај своје чете шахматно распорођене пристројити првој другој, а четвртој трећу и тако постројени сљедовати јуришећој колони и подржавати је и у исто време крила јој чувати. Додајемо овди и то, да маневровање са четама шахматно постављеним, и извлачењем истих на линију стрелаца за умножење ватре, више је или мање лагано; тако дакле чим се хоће нападано да наступа, и ако је одстојање од противника мало, треба предпоставити овоме двоструке дивизијонске колоне, или старе четне колоне са стрељачким низом. Маневра шахматна боља је у случајима кад је терен такав да је трупа при наступању изложена дугој ватри непријатељској.

Друго преиначење у тактики, за које мислимо такође да је од преке потребе, то је стањивање каре. Ма које дубине биле стране у каре, оне неће моћи стати на пут да их добар коњик на добром коњу не пројури. У чврстом и отважном држању, а нарочито у жестокој ватри каре, треба тражити средства да се напади коњице одбију. При новим изналазцима, који су у ратној механици учињени, јасно је: да би се страшно погрешило кад се неби на то гледало да се из каре може што већа ветра просипати. Мислимо дакле да стране каре нетреба да буду јаче од две врсте.

Што се нарочито наше војске тиче*) у којој је батаљон на 12 водова подељен нужно је водити рачуна о стрелцима при построју каре. По

*) Разуме се: Шведске. Пр.

нашем мишлењу, било да су водови стрелаца одвојени, било да су у батаљону, стројење каре треба да буде на један исти начин. Ако се дакле водови стрелаца позову у батаљон, они ће се последњој страни прислонити а тако ће ова имати четири врсте. Не само да се овим начином неће моћи никакве незгоде догодити, него ће напротив последња страна каре моћи да послужи као резерва у кари, и тамо ће се употребити гди се потреба уваже. Ово је нарочито добро за случаје у којима се у строју каре мора подуже остати.

Услед далеког терања данашње артиљерије, као и брзине њеног пуцања, главнокомандујући ратујућих војска избираће места отворена за бој, почем места испресецана скривају и скраћују хоризонт, те се неможе на далеком одстојању управном ватром дејствовати. Него, ако је у исто време местност пред положајем отворена, а у самом положају таква да се трупе могу склонити, онда је таково место најбоље, као што је у осталом и до сада тако било.

Напомињемо ову стару истину зато: што озадњаче, при свом ужасном дејству њиховом немогу опет остати без садејства жлебне артиљерије; ова ће јошт на далеком одстојању јуришеће непријатељеве колоне доста порушити и добро припомоћи да се напад одбије; ова ће на далеком од стојању концентричком својом ватром на главну тачку коју желимо напасти дејствовати и успех јуришу осигурати.

Ми смо тражили да покажемо од какве је користи танки поредак; како се из густог поредка прелази у линију и обратно. Користи свега овога

www.uns.gov.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

неодговарају за све прилике. Докле год остане у европским војскама строј густих и дубоких колона за напад, треба да се надамо да ће непријатељ тражити да оваквим масама пробије наше танке линије; да нас дакле раздвоји и да даље што може учини. Местност може бити таква да његове колоне прикрива до последљег часа, те да у овоме, онако неновређен наједанпут јурне: из танког поредка у коме смо, макако био подесан, да се из њега начини више смакнути строј, захтева извештно време, које често једва ћемо имати. Да би били приправни и за овакве случајеве, нужно је да имамо артилерије код себе која ће или уништити напад непријатељски, или га бар у неколико ослабити.

III.

Скоро је немогуће да се има довољно пољске артиљерије, те да се потребан број топова може употребити свуда гди пешадија у танкоме строју наиђе на противника. У исто време пољска је артиљерија доста тешка те да може свуда ићи са пешадијом; запрега њена, кола муницијонска и т. д. здраво су изложени ватри непријатељевој нарочито кад артиљерија мора да ради на ближем одстојању.

Осећајући велику потребу да трупе имају неко оруђе које ће имати већег дјејства од пушака а у исто време да је тако скројено да може свуда са пешадијом ићи: ми би желели да дамо батаљонима топове који ће свему горњем подпуно одговорити. Топови ови треба да су лако па зати предлажемо да им је Калибар 44.5 милиметра, а тежина 85 килограма. Топ ће бити од челика и ожлебљен те

да далеко може терати. Зрно ће бити шупље, али не зато што пуно зрно неубија, него што шупље распрскањем својим, чини несамо штете него и застрашава редове непријатељске. Под углом малим, н. пр. од 3 степена топ овај треба да тера на 750 метара, а да пуца 4—5 пута у минути. Пуниће се острага а имаће просту платину. Да се увелича затвор са страга, те да гас неможе унатраг излазити, зрно ће бити обучено бакарном. Неколико људи (3—4) довољно је за послугу овога топа а два коња лако ће га вући почем за лафетом и муницијом не тежи више од $382\frac{1}{2}$ килограма (300 ока од прилике).

Далеко смо од мисли да је ова конштрукција најбоља; практика ће за цело допринети да се побољша и по томе нетреба тражити у овоме нашем предлогу друго што до то да је оваков топ данас за цело од велике потребе.

Ево начина који ми предлажемо за употребу ових топова рачунећи да сваки батаљон има их по два.

Јасно је да ће главна задаћа ових пешадијских топова бити да поспу гранатама својим колоне непријатељске које наступају с намером да наш танки stroj пробију. По могућности, топова два батаљона треба, да ватру своју концентришу против ових колона. Узевши да сваки избаци 5 метака у минути, и да се свака граната распрсне на 20 комада, то ће 400 комада ударити у једноме минути колону непријатељеву. Почем колона прелази за минут 100 метара, а ови топови са добрим дејством почињу тући на 750 метара то ће непри-

јатељева колона пре него што до нас допре, добити од 2—3.000 комада у себе.

Цртеж који се прилаже показује од прилике конструкцију овог топчића.

Они би били од неоцењене вредности поглавито при прелазу из шахматног у колонски поредак, почем ће присуством и дејством својим улити у редове наше трупе мирноћу која је нужна за маневровање пред непријатељем. Полезност њихова биће немање велика и у нападном дејству баталјона. Ако ови топови управе ватру своју на положај, који је намењем да га наша трупа отме, причини ће велике штете противнику, а може бити и наред у његовим редовима произвести, а све то пре него што смо ми од његове ватре штогод претрпели. Место гди гранате падају показаће лако да ли је одстојање добро оцењено, па кад се једном ово добро оцени онда при наступању пешадије, ако је топови њени следују, треба бројати краке те тако ће при сваком стајању бити лако поставити батерију и пуцати, н. пр. позади стрељачког низа у коме ће стрелци пред батеријом стојећи полегати.

У шахматном четном поредку два топа биће са четама у првој, а два друга са четама у другој линији.

Танки пешадијски строј навући ће на се без икакве сумње коњицу, почем ова и тражи те прилике да пешадију у линији постројену а у борбу ангажирану нападне. Наши пешадијски топови, чувајући крило коме коњица нападом прети, гађаће ову на далеко и може бити учиниће да и nebude напада.

Незаборавимо да и у другој линији бригаде има пешадијских топова који се такође могу употребити за одбрану прве линије.

Ако се мора да построји кара, топови ће постављени на крилу које је у опасности пуцати са картечом.

По себи се ралуме да ће ови пешадијски топови имати знатну улогу како при одбрани села тако и при нападу на иста, а после и у многим другим приликама.

Ово је оружје врло мало изложено ватри непријатељевој; послуга и запрега мале су, а мало и мунициони сандука. Оружје ово није за дуже пуцање на непријатеља и по томе резервенске муниција може бити у парку дивизије. Ако оба коња који топ овај вуку погину, упрегнуће се пешаци.

(Свршиће се.)

Новине и ситнине.

За Основне школе у Србији ваља да се напише **Буквар** (с малом читанцицом). Дело то треба да одговара садашњем развиту педагогијске науке, и да испуни све угодбе, у којима се наводи основна школа српска. Награда је од 30—50 дуката дес. Процену ће изрећи комисија, а рок је до конца Маја 1869 године. Рукопис ваља упутити министру просвете и црквених дела по обичајеном начину с каквим натписом.

№ 499. Из канцеларије министарства просвете и црквених дела 4. Фебр. 1869 год. у Београду.

Умољавају се господа уредници јужно-словенских листова, да овај оглас објаве.

Да се телеграф непосредно веже с Инђијом, Инглезима изгледа из дана у дан све важније и нуждније, и већ се и подробно говори, како да га управе, преко Италије, Малте, Сујеца. Говори се, „да то непосредно везивање с Инђијом изнуђава се положајем Русије у средњој Азији, а Инђија је независна од руске телеграфије“. Намештање испод мора између Малте и Александрије на дубоким местима испало је срећно.

Већ поодавна су завели у радионицама каратским, да их фотографијом умножавају. Сада већ почињу карте и планове путем фотографије и на бакар пренашати за ради резања. У Берлину тако ће да чине с картом земаљском, коју је ђенералштаб пруски израдио.

И опет молимо Господу уписнике, да похитају с предплатом. Нама се ваљда неће замерити, што иштемо, кад исповедимо, да имамо још дужника и од лане, па и од полане. **Уредништво.**

Нови разносач Војинов зове се Милован Лазић.